

Paardekastanjemineermot aan kop in Insecten

top 10

Lindespintmijt, wilgenschuimcicade en takluizen bij sparren zijn de meest opvallende plagen in de landelijke inventarisatie van insectenplagen op bomen en struiken in stad en land. Maar koploper in de Insecten top-tien blijft de paardekastanjemineermot, gevolgd door de eikenprocessierups als 'goede' tweede.

Foto: Jos Wettes

Ontsierende aantastingen van de paardekastanjemineermot

De paardekastanjemineermot, *Camera-*ria ohridella**, werd in 1998 voor het eerst in Nederland op één plek gevonden. Sindsdien heeft deze exoot zich stormachtig over ons land verspreid. Deze snelle, ongeremde opmars was mede mogelijk door het ontbreken van natuurlijke vijanden. Bovendien treden in onze streken drie generaties per jaar op, en dan gaat het natuurlijk hard. Opvallend is dat vanuit Friesland en Groningen nog geen aantastingen zijn gemeld. Helaas is er geen goede bestrijdingsmethode voorhanden. Het is nog wachten op de komst van de bijbehorende natuurlijke vijanden zoals sluipwespen. Ook jonge bomen zijn gevoelig voor de paardekastanjemineermot. Dat bleek in een jonge villawijk in Maarheeze waar de acht jaar oude bomen in juli al helemaal bruin waren. Intussen is wel duidelijk dat roodbloeiende kastanjes weinig vatbaar zijn. Bij nieuwe aanplant kan daar dus rekening mee worden gehouden.

De processierups is een andere veelvoorkomende plaag die zich in Nederland goed heeft weten te nestelen. Inmiddels was 2002 alweer het twaalfde jaar van de plaag met aantastingen in Noord-Brabant, Limburg en Gelderland.

Het aantal meldingen loopt de laatste paar jaar weer op. De plaag lijkt zich uit te breiden, want er zijn nu voor het eerst nesten tamelijk ver boven de grote rivieren, in Delft en Zeist, gevonden. Dit waren weliswaar kleine, tennisbalgrote nesten, maar zo noordelijk is de aantasting nog nooit geconstateerd. De omstandigheden voor de processierups zijn kennelijk dusdanig geschikt dat we er vanuit moeten gaan dat de soort zich blijvend in ons land heeft gevestigd.

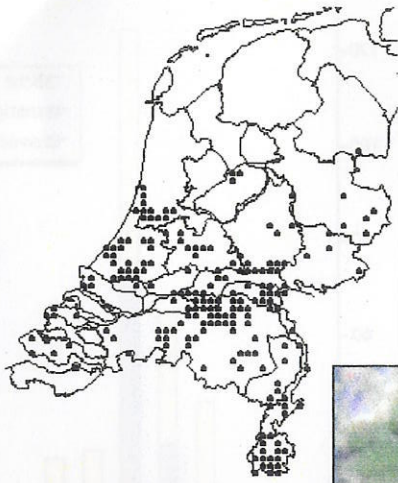
Spintmijt belaagt lindes

De minuscuul kleine, spinachtige diertjes van de lindespintmijt, *Eotetranychus tilia-*
rum, zuigen aan bladeren van lindes die

daardoor bruin worden en verdrogen. De gele tot roodachtige mijten overtrekken de stam met een ragfijn, grijsachtig vlies waar ze onder leven. In droge, warme jaren wordt hun ontwikkeling sterk bevorderd en treden er vele overlappende generaties op. Dit gebeurt vooral in de grote steden waar de warmteminnende mijten van het gunstige microklimaat profiteren. Een voorbeeld hiervan was de aantasting op het Lange Voorhout in Den Haag. Ook werd een monumentale knotlinde in Eijsden door de spintmijt belaagd. Deze staat strak tussen de bebouwing, dus op een erg warme groeiplaats. Vooral alleenstaande bomen kunnen zo ernstig worden aange-
tast dat er vervroegde bladval optreedt.

Klodders schuim in wilg

Op takken van jonge wilgen in Rotterdam zaten grote, opvallende, witte schuimkloddertjes. Dit verschijnsel wordt veroorzaakt door de larven van de wilgenschuimcica-

De verspreiding van de paardekastanjemineermot betreft vooral de zuidelijke helft van ons land.

Bron: Alterra

Foto: Alterra

De wilgenschuimcicade leeft in druppelend schuim.

Insecten top-tien 2002

1. Paardekastanjemineermot, *Cameraria ohridella*
2. Eikenprocessierups, *Thaumetopoea processionea*
3. Spinselmotten, *Yponomeuta* spp.
4. Koningsschildluis, *Pulvinaria regalis*
5. Knoppegal, *Andricus quercuscalicis*
6. Lindenbladluis, *Eucallipterus tiliae*
7. Iepenspintkevers, *Scolytus* spp.
8. Beukenbladluis, *Phyllaphis fagi*
9. Wilgenhoutrups, *Cossus cossus*
10. Elzenhaan, *Agelastica alni*

Foto: Evert Ros

Lindespintmijten overtrekken de bomen met een ragfijn spinsel.

de, *Aphrophora salicina*. Ze zuigen aan de twijgen waarbij ze zich, net als het spuugbeestje op tuinplanten, met schuim omhullen. Omdat de larven in groepen leven, produceren ze relatief grote schuimbellen waarbij de substantie vaak op de grond drupt. Als argeloze wandelaar kan je lopend onder een grote wilg de druppels in je nek krijgen.

In juli zijn de larven volgroeid en verschijnen de onopvallend bruingekleurde volwassen cicaden. Deze snijden met hun legboor een gleufje in een twijg waarin ze hun eitjes leggen die daar overwinteren. Zelfs bij een spectaculaire aantasting heeft de boom er nauwelijks van te lijden.

Stammen zwart van de luis

Er waren nogal wat mensen in de zomer van 2002 die dachten dat de bomen in hun tuin het niet zouden overleven. Op de stammen van hun sparren krioelde het van de grote, donkergekleurde takluizen. →

Bij sparren kunnen duizenden takluizen op de stammen zitten.

Foto: Alterra / A. van Frankenhuyzen

Foto: Alterra / A. van Frankenhuyzen

Larvengangen van de gele houtrups kunnen takbreuk veroorzaken.

De grote esdoornluis produceert veel honingdauw.

Er zijn verschillende soorten takluizen, *Cinara*-spp. die erg op elkaar lijken. Ze zitten tussen de naalden en zuigen aan twijgen van verschillende soorten naaldbomen. Op bepaalde momenten gaan de luizen aan de wandel en lopen ze met duizenden over de stam. Ze kunnen echter eenvoudig met een harde waterstraal van de stam worden gespoten.

In bossen treden nooit zulke hoge dichtheden op. Overbevolking in stedelijke beplantingen ontstaat door het gemis aan natuurlijke vijanden.

Takbreuk paardekastanje

In Wassenaar werden bij enkele paardekastanjes afgeknapte takken met verdorde bladeren in de kroon waargenomen. Deze bomen waren vijf jaar geleden als zware exemplaren geplant. Op de plaats van de breuk zaten vingerdikke gangen met daarin 5-6 cm lange, grote, gele, zwartgestipelde rupsen. Het ging hier om de gele houtrups, *Zeuzera pyrina*, een grote vlindersoort met een spanwijdte van wel 6,5 cm. Vanaf juni worden de eitjes in bastwonden of schorsspleten gelegd. De uitkomende jonge rupsjes boren zich eerst in

Foto: Alterra / A. van Frankenhuyzen

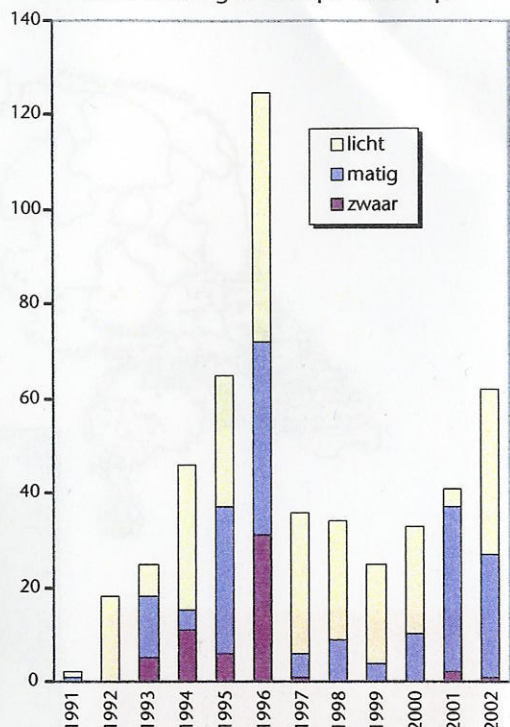
een bladsteel, vervolgens in een twijg en later in een tak waarin ze een tot 40 cm lange gang maken. De totale ontwikkeling bedraagt twee tot drie jaar.

De aantasting verraadt zich door de productie van bruin boormeel. Je kan de jonge rupsen doden door een staaldraad in de gang te steken. Zwaaraangetaste stervende takken kan je beter afzagen en verbranden. Om herhaalde aantastingen te beperken, moeten boomwonden altijd met wondafdekmiddel worden behandeld. Verschillende boomsoorten kunnen worden aangetast zoals es, berk, esdoorn, sierkers, sierappel en rododendron.

Esdoornluis berucht om 'plak'

De bekendste uitscheider van 'plak', de kleverige honingdauw, is wel de lindeblad-

Aantal meldingen eikenprocessierups

Bron: Alterra

In het twaalfde jaar van de eikenprocessierups nemen de meldingen weer verder toe.

luis, *Eucallipterus tiliae*. De grote esdoornluis, *Drepanosiphum platanoidis*, is op afstand tweede. Deze laatste bladluis zit vooral op *Acer pseudoplatanus*, maar zelden op andere *Acer*-soorten. Net als andere bladluizen profiteert deze luis van lange, droge, warme zomers en kan dan met zijn kleverige uitscheiding voor overlast zorgen. In de zomer zijn talrijke groene, ongevlugelde, onvolwassen individuen op de onderzijde van de bladeren aanwezig. In een later stadium ontstaan de gevlugelde volwassen stadia. De eitjes worden in de herfst bij de knoppen gelegd om te overwinteren.

Kale den voor gemeentehuis

In Kollum werd de solitaire dennenboom voor het gemeentehuis gedeeltelijk kaal-

Waarnemers insectenplagen

Sinds 1946 worden plagen op bomen en struiken geïnventariseerd door een landelijke groep vrijwilligers. Dit gebeurt voor een LNV-project om de relatie tussen plagen en milieufactoren, zoals klimaatverandering, te onderzoeken en om beheerders nader te informeren. In dit artikel is het voorkomen van enkele aantastingen in het stedelijk gebied en het landschappelijk groen, nader uiteengezet. Een overzicht van aantastingen in bossen en natuurgebieden wordt gepubliceerd in het Vakblad Natuurbeheer.

Alterra wil het netwerk van waarnemers vitaal houden. Beheerders en andere belangstellenden die willen meedoen zijn dus van harte welkom. Na aanmelding krijgt men een informatiepakketje toegestuurd. Kunt u een aantasting niet op naam brengen? Geen probleem, want bij twijfel kunt u insecten ter determinatie inzenden. Meer informatie over plaaginsecten is te vinden op de website: www.insectenweb.nl

Foto: C. Csoka

gevreten. Dit gebeurde door de larven van de rode dennensbladwesp, *Neodiprion sertifer*. Deze soort komt vooral voor in jonge dennensbossen op een warme groeiplaats. De tot 25 mm lange, grijsgroene larven zitten in groepen bij elkaar en slaan bij verstoring hun achterlijf over de kop. De vraat duurt van mei tot juli, waarna ze in de bodem verpoppen. De volwassen zwarte, wespachtige insecten verschijnen in september en leggen hun eitjes in rijtjes op de naalden die daar overwinteren. De larven vreten alleen van de overjarige naalden waardoor kale takken met alleen jonge naaldpluimen overblijven.

Opvallend veel gallen

In Dongen en op vele andere plaatsen hadden sommige bomen geen enkele

normaal ontwikkelde eikels meer. Dit was het gevolg van de knoppergalwesp, *Andricus quercuscalicis*. De gal ontspringt tussen eikel en napje en is zeer onregelmatig van vorm. Ze ontstaan aan zomereik, maar alleen als er, in verband met waardwisseling, een moseik in de buurt is. Gezien het grote aantal meldingen is het verschijnsel op nummer vijf in de Insecten top-tien terechtgekomen. Een andere veelgemelde gal was de ananasgal, die gevormd wordt door de galwesp *Andricus fecundator*. Deze tot 15 mm grote gal ontwikkelt zich uit de okselknoppen van tweejarige eikentwijgen waar blad-schubben de eigenlijke gladde binnengal omsluiten. In augustus wordt de binnengal, met daarin de larve, door de uitdrogende schubben naar buiten geschooten.

Foto: B. van der Schaaf

Larven van de rode dennensbladwesp te Kollum.

Bij de eik zijn veel ananasgallen waargenomen.

Kort

Een grote verscheidenheid aan insectenaantastingen is over 2002 geïnventariseerd. Opvallend zijn de aantastingen door lindespintmijt, wilgenschuimcicade en takluizen. De kastanjemineermot spant ook in 2002 weer de kroon in veelvoorkomende plagen. Uitgebreide overzichten van aantastingen in bossen en natuurgebieden zijn te vinden in het Vakblad Natuurbeheer.

Leen Moraal

L. Moraal is werkzaam bij Alterra in Wageningen, T (0317) 47 78 81, E Leen.moraal@wur.nl

